

บทความวิชาการ
การพัฒนาความสามารถของผู้ประกอบการชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่
ของจังหวัดสมุทรสงคราม

พนิดา นิลอรุณ, วรรณิศา คลังแสง,

สุวิดา พฤษภากรรณ์ และรติรัตน์ ณ สงขลา

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

อีเมล: panida.ni@ssru.ac.th, เบอร์โทร. 081-8817893

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอข้อค้นพบในงานวิจัยที่ได้จากการสังเคราะห์โครงการย่อย ได้แก่ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม 2) การพัฒนากลยุทธ์การตลาดเชิงรุกและการประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม 3) การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม และ 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ เทคนิคการวิเคราะห์/สังเคราะห์เอกสารและเทคนิคการระดมสมอง ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์และการปฏิบัติการระดมสมองของผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยย่อย

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาความสามารถของผู้ประกอบการชุมชนประกอบไปด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ 2) ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ 3) ด้านการพัฒนาความสามารถด้านทุนมนุษย์ และ 4) ด้านส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานของธุรกิจต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการ, ผู้ประกอบการชุมชน, ทุนวัฒนธรรม

Received: May 21, 2023, **Revised:** May 25, 2023, **Accepted:** May 31, 2023

POST NEW NORMAL COMPETENCY DEVELOPMENT OF COMMUNITY ENTERPRISE
ENTREPRENEURS ON CULTURAL CAPITAL BASED IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

Panida Ninaroon, Wareeya Khlungsaeng,

Suwita Pruksaarporn and Ratirath Na Songkhla

College of Innovation and Management, Suansunandha Rajabhat University

Email: panida.ni@ssru.ac.th, Tel. 081-8817893

ABSTRACT

This article presents the findings from the synthetic of sub-project including 1) the development of products and packing 2) the development of proactive marketing strategies and public relations 3) the development of human capital and 4) the development of outstanding community enterprise products to support international trade for post new normal competency of community enterprise entrepreneurs on cultural capital based in Samut Songkhram Province project. The research design was a qualitative study. Instruments used were document analysis/synthesis techniques and brainstorming techniques. The data collection were research reports and brainstorming operations from head of the sub-research projects.

The results revealed community entrepreneurship competency development consists of 4 aspects that 1) Product and packaging, 2) Marketing and public relations, 3) Human capital capability development, and 4) International trade promotion so, the guideline for determining the operational strategy of the business further.

Keywords: *Competency Development of Community Enterprise Entrepreneurs, Community Enterprise Entrepreneurs, Cultural Capital*

Received: May 21, 2023, **Revised:** May 25, 2023, **Accepted:** May 31, 2023

บทนำ (Introduction)

ธุรกิจชุมชนที่ขับเคลื่อนโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนถือเป็นการผลักดันเศรษฐกิจระดับฐานรากให้เติบโตส่งผลให้เกิดการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน ในปี 2563 จากข้อมูลสถิติวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับอนุมัติการจดทะเบียนมีจำนวน 132,543 กิจการทั่วประเทศ โดยวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้นเป็นมากกว่า 50 เท่าของปี 2558 ที่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนเพียง 2,465 กิจการ (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2563) ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องตลอด 5 ปีที่ผ่านมา จากกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (2561 - 2580) สาระสำคัญในยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมาย การพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิดการ “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่เราทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติ ที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมา ประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจ และสังคมโลกสมัยใหม่ และแนวคิดการ “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคู่มือใหม่ โดยประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ยังกล่าวถึงการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ สร้างและพัฒนา ผู้ประกอบการยุคใหม่ ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็น

ผู้ประกอบการที่มี ความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) รวมทั้งโครงการของรัฐบาลที่ผ่านมาได้ดำเนินการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 ล้านบาท โครงการพักชำระหนี้ เป็นต้น ยังครอบคลุมไปถึงการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาของประเทศโดยการพัฒนาผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชน ผ่านการขับเคลื่อนองค์กรด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม เข้าไปตอบโจทย์และสร้างโอกาสทางธุรกิจ สร้างความแข็งแกร่งเศรษฐกิจประเทศอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมามีภาครัฐมีส่วนเข้าไปสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนเข้มแข็งสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองและสามารถยกระดับเข้าสู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน อีกทั้งผลกระทบจากการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชาติอีกด้วย

จังหวัดสมุทรสงคราม แต่เดิมเรียก “เมืองแม่กลอง” การตั้งถิ่นฐานบริเวณปากแม่น้ำดินแดนแห่งนี้ สันนิษฐานว่าคนกลุ่มแรกเป็นชาวแม่กลองจากจังหวัดอุทัยธานี อพยพมาตั้งบ้านเรือนในถิ่นนี้ ชาวแม่กลองเดิมในจังหวัดอุทัยธานีเป็นชาวแม่น้ำเคยอยู่ริมแม่น้ำท่าแพเพชรมาก่อน เมื่อแม่น้ำนั้นตื้นเขิน การทำมาหากินของราษฎรฝืดเคือง จึงพากันอพยพมาหาทำเลที่อยู่ใหม่ เรียกหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นใหม่ว่า “บ้านแม่กลอง” จากการศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสาคร 2561 – 2565 พบว่าประเด็นปัญหาเชิงพื้นที่ด้านผลผลิตมีความต้องการพัฒนาส่งเสริมด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตร รวมทั้งการวิเคราะห์กลุ่มนักท่องเที่ยว พัฒนาสินค้าและบริหารให้สอดคล้องกับกลุ่มนักท่องเที่ยว (สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม, 2564) สมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตสินค้าและบริการอีกหลายชนิดที่ประกอบกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายแบบธรรมชาติ ตามวัฒนธรรมของสังคมชนบทที่มีวิถีชีวิตของชุมชน ลักษณะเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านความรู้และเทคโนโลยี ปัจจัยการผลิต และการบริการ โดยมีหน่วยงานภาคีภาครัฐ เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนความรู้ และเทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ปัจจัยการผลิตบริการ และเงินทุน เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (วันชัย คนงาม, 2551) ไม่ว่าจะเป็นงาน Coconut Festival ที่จัดขึ้นเพื่อแสดงผลผลิตจากมะพร้าวซึ่งเป็นสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญของจังหวัด ทำให้เกิดการพบปะของเหล่าผู้ผลิตและผู้บริโภค (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด, 2563) และจังหวัดยังมีการกำหนดโครงการต่างๆที่ส่งเสริมผลิต แปรรูป และการตลาดสินค้าเกษตรเชิงรุกและเตรียมความพร้อมสู่ SMEs (สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม, 2563) ดังนั้นด้วยบริบทของจังหวัดที่มีทรัพยากรโดดเด่นในการผลิตสินค้าชุมชนและจังหวัดสมุทรสงครามเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างแท้จริง พื้นที่นี้จึงเหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้

หนึ่งในปัจจัยที่ก่อให้เกิดความล้มเหลวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังขาดผู้นำที่เข้มแข็ง ความรู้ความสามารถ การตัดสินใจ อีกทั้งขาดเครื่องมือการบริหารจัดการภายในและการควบคุมสมาชิก (Kaewsombat, 2011) ยังสอดคล้องกับ Chiarakul (2014) ที่พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนยังขาดทักษะที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจ ได้แก่ ทักษะด้านการเงินและบัญชี ทักษะด้านเทคโนโลยี และทักษะด้านภาษา รวมทั้งขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนยังมีความต้องการที่พัฒนาด้านตนเอง โดยต้องการหลักสูตรฝึกอบรมด้านการบริหารตลาดอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก (Boonma, 2008) ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐวดี พัฒนโพธิ์ (2560) พบว่าความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนต้องพัฒนาคนให้มี ความรู้ มีการพัฒนาช่องทางการตลาดให้ผลิตภัณฑ์เข้าถึงผู้บริโภค พัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้โดดเด่น พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางธุรกิจ และพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งปัญหาด้านผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่กล่าวมานั้นล้วนสร้างผลกระทบไปสู่การดำเนินธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบ ขาดการแสวงหาตลาด ระบบการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน นำไปสู่สินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานและอำนาจในการต่อรองเรื่องราคา จึงนับว่าเป็นปัญหาต่อเนื่องสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน นอกจากนั้นการศึกษา เรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียนของ นิภาพรณ เจนสันติกุล (2561) ยังพบว่าแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในวิสาหกิจชุมชนควรมีการจัดระบบ ข้อมูลที่เข้าใจง่ายและสื่อสารให้สมาชิกวิสาหกิจ

ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ส่วนแนวทางการพัฒนาการตลาดนั้นควรมีการวิเคราะห์ความต้องการลูกค้าเพื่อขยายฐานตลาด ทั้งภายในและภายนอกประเทศ อีกทั้งควรเพิ่มช่องทางการเข้าถึงผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้เป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ธุรกิจ และเป็นช่องทางติดต่อกับลูกค้า รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ควรมีการบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีประโยชน์ในเรื่องการยืดอายุสินค้าให้เก็บได้นานขึ้น ป้องกันการชำรุดเสียหาย สะดวกต่อการใช้งาน นอกจากนี้บรรจุภัณฑ์ที่มีความสวยงามเป็นเสมือนการรับประกันคุณภาพสินค้า รวมถึงสร้างความมั่นใจในมาตรฐานคุณภาพสินค้า และควรสื่อถึงเอกลักษณ์ของสินค้าให้เห็นถึงบริบทท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ความพยายามของภาครัฐในการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยมุ่งเป้าในการพัฒนาตามศักยภาพและการดำเนินงานในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไปเน้นการปรับปรุงให้มีมาตรฐาน (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2560)

จากข้อมูลและสถานการณ์ดังกล่าวที่มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน การศึกษาชุดโครงการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีมุ่งเน้นการวิจัยพัฒนาด้านผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ ด้านทุนมนุษย์ และด้านโอกาสในการส่งออกสินค้า เพื่อยกระดับขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งโครงการเป็นชุดความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ องค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ องค์ความรู้ด้านกลยุทธ์การตลาดและประชาสัมพันธ์ องค์ความรู้ด้านทักษะทุนมนุษย์ และองค์ความรู้ด้านการส่งออกระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนให้สามารถทันต่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงและนำองค์ความรู้ที่ได้แก้ไขสถานการณ์และเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจได้

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้ประกอบการ

Longenecker et al. (2006) นิยามผู้ประกอบการ หมายถึง บุคคลที่ค้นพบความต้องการของตลาดและดำเนินธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดโดย ต้องเผชิญกับความเสี่ยง มีแรงกระตุ้นผลักดันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนวัตกรรมและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ

Hatten (2006) นิยามผู้ประกอบการ หมายถึง บุคคลที่มีโอกาสและผลประโยชน์ในธุรกิจโดยเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการเงิน การจัดการวัตถุดิบ และการเผชิญกับความเสี่ยงในการริเริ่มหรือดำเนินธุรกิจ Hatten (2006) ได้ระบุลักษณะพฤติกรรมของผู้ประกอบการ ดังนี้ 1) มีความคิดสร้างสรรค์ (Creation) มีการริเริ่มดำเนินธุรกิจใหม่ 2) มีสร้างนวัตกรรม (Innovation) มีการผลิตสินค้าใหม่รวมถึงกระบวนการดำเนินธุรกิจการตลาด และการจัดการองค์การด้วยกระบวนการใหม่ๆ 3) มีความสามารถในการบริหารความเสี่ยง (Risk management) ผู้ประกอบการ หรือเจ้าของธุรกิจจะต้องมีความรับผิดชอบต่อความเสี่ยงอันเกิดจากการขาดทุนหรือความล้มเหลวในการดำเนินธุรกิจ 4) มีความสามารถในการบริหารงานทั่วไป (General management) ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจจะต้องมีแนวทางในการดำเนินธุรกิจและจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ของธุรกิจให้มีความเหมาะสม 5) มีความมุ่งหวังในประสิทธิภาพ (Performance intention) ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจจะต้องมีความคาดหวังในผลกำไรหรือระดับการเจริญเติบโตของธุรกิจ

Thomas et al. (2015) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ประกอบการไว้ดังนี้

1. ผู้ประกอบการสามารถมองสิ่งแวดล้อมให้เป็นโอกาสไม่ใช่เป็นปัญหา และคอยศึกษาและแก้ไขปัญหากจากความล้มเหลวที่ผ่านมา
2. ต้องมีความสามารถและทักษะในการเปลี่ยนแนวความคิดให้เป็นความจริงได้อย่างรวดเร็วเพื่อเข้าสู่ตลาดได้ในเวลาอันเหมาะสม
3. ต้องทราบว่า ปัจจัยสู่ความสำเร็จของธุรกิจ (Key Success Factors) คืออะไรแล้วคอยสนับสนุนปัจจัยเด่นนั้นๆ
4. สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากภายนอกเพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้และความสามารถ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

Bourdieu (1986) ให้ความหมายว่า ทุนทางสังคม หมายถึง ทรัพยากร ทั้งหมด ทั้งที่เป็นของจริงและเสมือนจริง ซึ่งเกิดกับปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากการรวมตัวกัน เป็นเจ้าของเครือข่ายที่ถาวรซึ่งอาจมีความสัมพันธ์เชิงสถาบันระหว่างสมาชิกของสังคมอยู่ด้วยไม่มากนักน้อย

Baker (1990) ให้ความหมายว่า ทุนทางสังคม เป็นทรัพยากรที่เกิดจากโครงสร้างสังคม ที่มีรูปแบบเฉพาะ และมีการนำมาใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้แก่สมาชิกของสังคม โดยมีการ เปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม

Boxman et al. (1991) อธิบายว่า ทุนทางสังคมกำหนดจากจำนวนของเข้าประชาชนที่คาดหวังว่าจะ จัดหาการสนับสนุนและทรัพยากรซึ่งคนเหล่านั้นมีและพร้อมที่จะนำออกมาใช้

Throsby (2001) ได้นิยามทุนทางวัฒนธรรม ว่าหมายถึงสินทรัพย์ที่มีการฝังตัว (embodies) สะสม (stores) และให้ (provides) คุณค่าทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินทรัพย์นั้น

แนวคิดทุนทางสังคมวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่มีความหมายและองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกัน อย่างมีมิติสัมพันธ์ โดยแนวคิดนี้คาดว่ามีจุดที่มาจากแนวคิดทุนทางสังคมเป็นที่ตั้ง โดยบทความเรื่องทุนทางสังคม (Social Capital) กล่าวว่า ความหมายของทุนทางสังคมนั้นมีหลายมิติ ทั้งที่เป็นเรื่องของระบบคิด ค่านิยม วัฒนธรรม ความไว้วางใจกัน ความสำนึกร่วมของความเป็นชุมชนเดียวกัน การมีจารีตและค่านิยมต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน โดยทุนทางสังคมนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ หากแต่เป็นคุณค่าที่สังคมไทยมีอยู่เดิมและเป็นคุณค่าที่เป็นของ ตนเองมาแต่บรรพกาล (ไมตรี อินทรีย์, 2560)

จากนิยามความหมายและที่มาของแนวคิดผู้ประกอบการและทุนทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้ประกอบการชุมชน ซึ่งใช้ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบอกเล่าเรื่องราว ภูมิปัญญา สะท้อนเอกลักษณ์ชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ทั้งสินค้าและบริการ ร่วมกับการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกอบการชุมชนที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่ยังคงต้องดำรงอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้โดดเด่นและเพิ่มคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลจึงจะนำไปสู่การอยู่ได้ด้วยตนเองและสร้างความยั่งยืนต่อไป

วิธีการสังเคราะห์งานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Synthesis) หมายถึง การสังเคราะห์เนื้อหาในส่วนของข้อค้นพบในรายงานการวิจัย โดยใช้การบรรยาย เพื่อสรุปรวมข้อค้นพบของรายงานวิจัยดังกล่าว ซึ่งยังคงเนื้อหาสาระของงานวิจัยแต่ละเรื่องไว้อยู่ วิธีสังเคราะห์เชิงคุณภาพเป็นการวิจัยเชิงระบบที่มีกระบวนการผ่านมุมมองของผู้เชี่ยวชาญเพื่อสรุปแนวทางหรือข้อเสนอแนะที่เหมาะสมกับพื้นที่วิจัย (Gilson, 2014) เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยใช้แนวคิดการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานครั้งนี้ โดยมีเทคนิควิธีการวิจัยตามระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่นำผลการวิจัยจากหลายงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นปัญหาวิจัยเดียวกันมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและนำเสนอข้อสรุปอย่างมีระบบ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของชุดโครงการวิจัย โดยชุดความรู้จากการวิจัยที่มีลักษณะที่กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยการสังเคราะห์งานวิจัยมีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญ คืองานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์แต่ละเรื่องให้ข้อค้นพบแต่ละมุมมองของปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา และเมื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์รวมกัน ผลการสังเคราะห์ที่ได้รับจะมีความกว้างขวางและลุ่มลึกมากกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) โดยมีกระบวนการ ดังนี้

1. รวบรวมและทบทวนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
2. วิเคราะห์ผลงานวิจัย ครอบคลุมประเด็นปัญหาของงานวิจัย ขั้นตอนการทำวิจัย ผลการวิจัย การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์และจุดอ่อน จุดแข็ง
3. บูรณาการความรู้จากงานวิจัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์
4. นำเสนอทิศทางการต้องการการวิจัยในอนาคต

5. เผยแพร่นำเสนอข้อมูลให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ การสังเคราะห์งานวิจัยในชุดโครงการนี้ใช้การสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ (Qualitative synthesis) คือ การประมวลข้อมูลจากงานวิจัยเพื่อสรุป ตีความและนำเสนอเป็นชุดความรู้ต่อไป โดยมีขั้นตอนการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative research synthesis) (Kenaphoom, 2019) ใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ เทคนิคการวิเคราะห์/สังเคราะห์เอกสารและเทคนิคการระดมสมอง ซึ่งมีระเบียบรวบรวมข้อมูลจากรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์และการปฏิบัติการระดมสมองของผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยย่อย ดังนี้

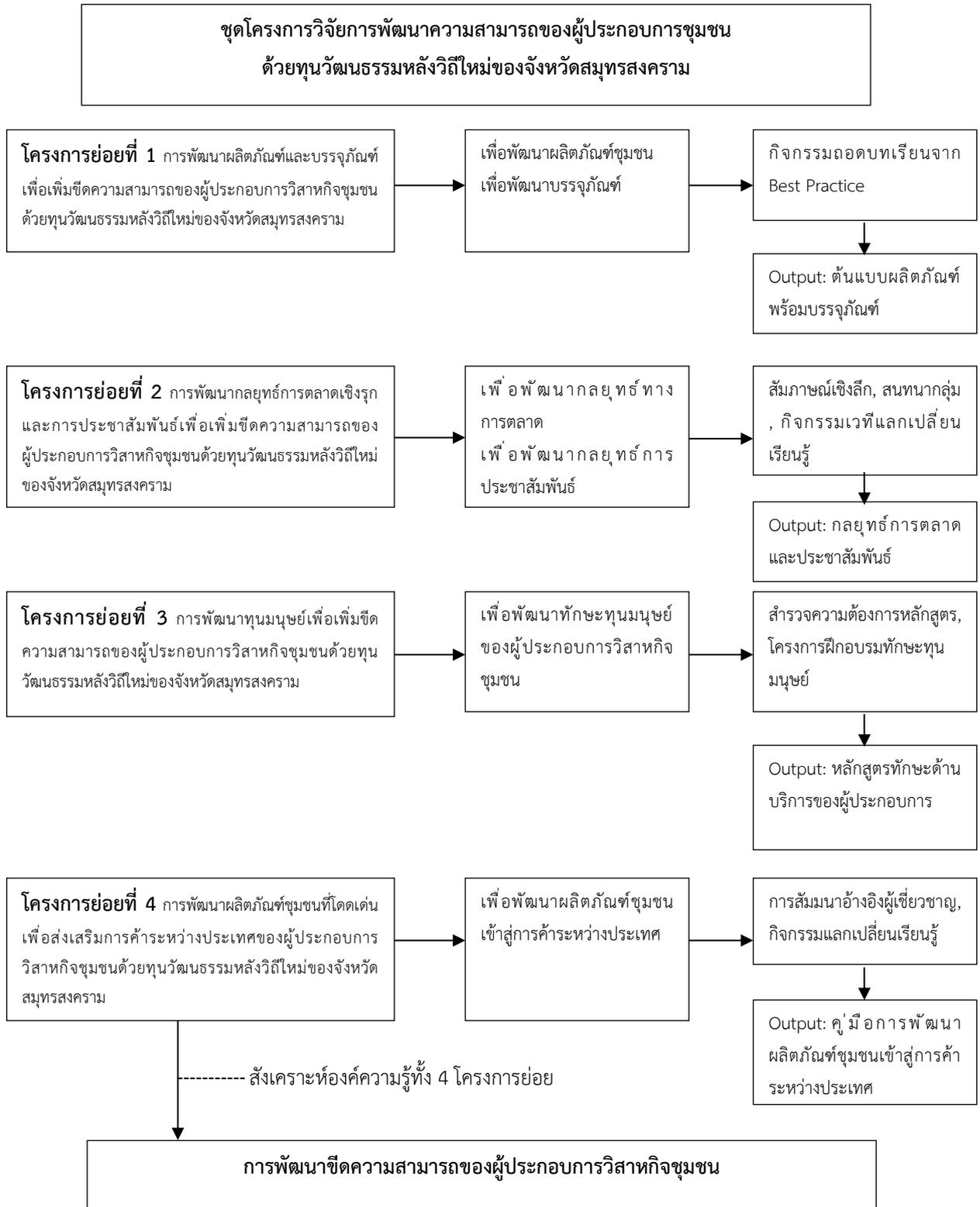
5.1 ศึกษาและวิเคราะห์งานวิจัย เป็นการคัดเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วยโครงการวิจัยย่อย 4 โครงการ ได้แก่ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม 2) การพัฒนากลยุทธ์การตลาดเชิงรุกและการประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม 3) การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม และ 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม

5.2 จัดหมวดหมู่ของงานวิจัยที่มีเป้าหมาย คือ ผลลัพธ์ของงานวิจัยที่ต้องการให้เกิดกับกลุ่มตัวอย่างเป็นลักษณะเดียวกัน ซึ่งการศึกษานี้มุ่งเน้นการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการชุมชนด้วยทุนชุมชนสู่การยกระดับในยุคหลังวิถีใหม่

5.3 วิเคราะห์เนื้อหาในรายงานวิจัย โดยการจัดวางสาระของเนื้อหาประเด็นเดียวกันไว้ในหมวดหมู่เดียวกัน ซึ่งการศึกษานี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ผลการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยทั้ง 4 ชุด โดยนำผลการวิจัยวิเคราะห์ไปสู่ประเด็นการนำไปใช้ประโยชน์ในมิติเชิงวิชาการ เชิงปฏิบัติ และเชิงนโยบาย

5.4 การนำเสนอข้อมูลผลการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการศึกษาครั้งนี้ให้นำเสนอรูปแบบบรรยาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์ (Objective of the Research)

เพื่อสังเคราะห์โครงการวิจัยย่อยภายใต้ชุดโครงการการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัยของ โครงการวิจัยที่อยู่ภายใต้ชุดโครงการการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งประกอบไปด้วย 4 โครงการย่อย ได้แก่

โครงการวิจัยย่อยที่ 1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม

โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การตลาดเชิงรุกและการประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม

โครงการวิจัยย่อยที่ 3 การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม

โครงการวิจัยย่อยที่ 4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม

ในชุดโครงการวิจัยนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดองค์ความรู้จากการบูรณาการองค์ความรู้ในชุมชนและแนวคิดทฤษฎีเชิงวิชาการ เพื่อใช้ในการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการชุมชน

ข้อค้นพบจากงานวิจัย

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยของโครงการย่อย ได้แก่ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม 2) การพัฒนากลยุทธ์การตลาดเชิงรุกและการประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม 3) การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม และ 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม สามารถนำเสนอการพัฒนาความสามารถของผู้ประกอบการชุมชนรายด้าน ดังนี้

1. ผลการวิจัยของการพัฒนาความสามารถด้านผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ พบว่า ความต้องการของผู้ผลิตสินค้าต้องการพัฒนาฉลากที่ติดลงบนบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนเนื่องจากยังไม่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน การออกแบบยังไม่สวยงามและดึงดูดให้ซื้อสินค้าไปเป็นของฝากได้ อีกทั้งต้องการเพิ่มประเภทของสินค้าให้มีความหลากหลายมากขึ้นตามความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งอาจเป็นการวางแผนในอนาคต เช่น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อขายแบบคู่ และต้องการให้รูปแบบฉลาก ลวดลายสะท้อนวัฒนธรรมของชุมชนและสอดคล้องกับตัวสินค้า และบรรจุภัณฑ์พลาสติกมีต้นทุนที่สอดคล้องกับราคาสินค้าและยังสามารถหาได้ทั่วไป อีกทั้งมีประโยชน์ในการใช้งานค่อนข้างสมบูรณ์ จึงไม่ยากเปลี่ยนแปลงบรรจุภัณฑ์ด้วยการมีบรรจุภัณฑ์คงคลังเหลืออยู่จำนวนหนึ่งด้วย ผู้ผลิตสินค้าต้องการปรับปรุงฉลากให้สวยงามขึ้น แต่ต้องอยู่ในต้นทุนเดิม และรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ต้องเข้าถึงง่ายต่อกลุ่มผู้บริโภคหลัก ไม่ดูสวยงามเกินไปจนเกิดความรู้สึกว่าไม่สามารถซื้อสินค้าได้ อีกทั้งต้องการสื่อสารด้านวัตถุดิบหลักเฉพาะท้องถิ่นและทุนวัฒนธรรมของชุมชนเชื่อมโยงกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตเพื่อ

การโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอีกด้วย จากข้อมูลดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มออกแบบเพื่อสะท้อนความเรียบง่าย 2) กลุ่มออกแบบเพื่อสะท้อนความน่าเชื่อถือ 3) กลุ่มออกแบบเพื่อสะท้อนความทันสมัย

2. ผลการวิจัยของการพัฒนาความสามารถด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยการศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์โดยนำหลักส่วนประสมทางการตลาด 7Ps มาวิเคราะห์เนื่องจาก กลุ่มตัวอย่างเป็นธุรกิจบริการ โดยดำเนินกิจการร้านอาหาร ขายสินค้าท้องถิ่น เช่น น้ำพริก และกะปิ เป็นต้น ตลอดจนกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไม่ว่าจะเป็น ปูกลำพายเลน ล่องเรือชมธรรมชาติแนวให้อาหารลิง กิจกรรมสกีกระดานเลน และถีบกระดานเก็บหอยซึ่งจะมีเฉพาะฤดูกาล จากนั้นวิเคราะห์กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps แล้วนั้นในส่วนจึงนำไปสู่การผลิตสื่อวีดิทัศน์ แนะนำการท่องเที่ยวแนว infographic เพื่อเป็นสื่อและกลยุทธ์ทางการตลาดและการจึงนำจัดทำแผนกลยุทธ์ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ โดยใช้เนื้อหาที่สร้างการรับรู้และสามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะใช้สื่อสังคม เพื่อศึกษาข้อมูลของสถานที่และคอยตัดสินใจซื้อ จากข้อมูลดังกล่าวจึงนำไปสู่การผลิตสื่อวีดิทัศน์ แนะนำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงเป็นการอธิบายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัส และสามารถนำไปโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมต่างๆ

3. ผลการวิจัยของการพัฒนาความสามารถด้านทุนมนุษย์ พบว่า ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเพื่อใช้ในการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวทั้งการผลิตสินค้าและการให้บริการทางการท่องเที่ยว จากการสำรวจผู้ประกอบการมีความต้องการแนวทางการให้บริการตามมาตรฐานความสะอาดและสุขอนามัย เนื่องจากมีความเห็นว่าสามารถสร้างโอกาสทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนให้แก่ผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว รวมถึงตอบโจทย์ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวภายใต้วิถีใหม่ ผู้ประกอบการธุรกิจจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนตัวเองอยู่เสมอ ดังนั้นควรศึกษาและกำหนดกลยุทธ์เพื่อนำมาใช้ให้ทันกับสภาพของการแข่งขันในปัจจุบัน จากข้อมูลดังกล่าวจึงนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรทักษะด้านบริการของผู้ประกอบการ เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการบริการที่ถูกต้องตามมาตรฐาน

4. ผลการวิจัยของการพัฒนาความสามารถด้านส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ พบว่า ศึกษารูปแบบกลยุทธ์การส่งออกผลิตภัณฑ์ชุมชนที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม มีปัจจัยความสามารถในการแข่งขัน ประกอบไปด้วย 1) ด้านการบริหารต้นทุน 2) ด้านการสร้างความแตกต่างด้านนวัตกรรม 3) ด้านการสร้างความแตกต่างด้านการตลาด และ 4) ด้านการสร้างความแตกต่างด้านคุณภาพ จากข้อมูลดังกล่าวจึงนำไปสู่การพัฒนาต้นแบบคู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของผู้ประกอบการชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากคู่มือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การส่งออกต่อไป

การนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาชุดโครงการ การพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมหลังวิถีใหม่ของจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์การนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

- 1) การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของผู้ประกอบการชุมชนในด้านต่างๆ รวมถึงทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน รวมถึงข้อค้นพบของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก็นำไปสู่การพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้เพื่อนำไปทดสอบด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ในผู้ประกอบการระดับชุมชน ข้อมูลดังกล่าวจึงสามารถสนับสนุนการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ผู้ประกอบการชุมชน สามารถนำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริการ และด้านการเตรียมพร้อมสู่การส่งออก เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานของธุรกิจได้
- 2) ผู้ประกอบการควรตระหนักถึงการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ ด้านกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ ด้านทักษะการบริการ และด้านการส่งออก ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนของธุรกิจ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการระดับชุมชนให้ครอบคลุม โดยการพัฒนาหลักสูตรต่อเนื่องที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการ
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างการรับรู้และทัศนคติที่ดีในการพัฒนานตนเองอย่างต่อเนื่องของความเป็นผู้ประกอบการ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). *8 ผลงานสำคัญ ภายใต้ 5 ภารกิจ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/all.html>.
- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2563). *ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://smce.doae.go.th/aboutus.php>.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2561). ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนพื้นที่จังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ในบริบทประชาคมอาเซียน Potential of Community Enterprises in Lower Central Provinces Region 1 in the Context of the ASEAN Community. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 37(4), 78 – 87.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). การวิเคราะห์อภิมาน. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวดี พัฒนโพธิ์. (2560). การพัฒนาศักยภาพกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นกก บ้านโนนนาค ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 6(ฉบับพิเศษ), 120-132.
- ไมตรี อินทรีย์ยะ. (2560). ทูทางสังคมSocial Capital. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, 9(2), 14 – 25.
- วันชัย คงงาม. (2551). *การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม*, รายงานวิจัย. สำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม. (2564). *ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2564, จาก <http://www.samutsongkhram.go.th/V2013/>.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *ยุทธศาสตร์ชาติ 2561-2580*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2564, จาก https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf.
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด. (2563). *รายงานประจำปี 2563*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2564, จาก <http://old.industry.go.th/samutsongkhram/index.php>.
- อุทัย ปริญญาสุทินันท์. (2560). วิสาหกิจชุมชน ปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 37(2), 131 – 150.
- Baker, W. (1990). Market Networks and Corporate Behavior. *American Journal of Sociology*, 96(3), 589 – 625.

-
- Boonma, C. (2008). *Competency Enhancement Strategy for Community Enterprise (OTOP) in PathumThani*. Master's Independent Study, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, PathumThani, Thailand.
- Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press.
- Boxman, E.A.W, De Grant, P.M. & Flap, H.D. (1991). The Impact of Social and Human Capital on the Income Attainment of Dutch Managers. *Social Networks*, 13, 51–73.
- Chiarakul, T. (2014). *The Problems and the Adaptation of OTOP to AEC*. *Executive Journal*, 34(1), 177-191.
- Gilson, L. (2014). Qualitative Research Synthesis for Health Policy Analysis: What Does It Entail and What Does It Offer. *Health Policy and Planning*, 29, 1–5.
- Hatten, S. (2006). *Small Business Management: Entrepreneurship and Beyond*. (3rd ed.). Boston: Houghton Mofflin.
- Kaewsombat, N. (2011). *The Failure of Group, Organization, and Agricultural Institute*. Retrieved November 30, 2021, from <http://k-center.doe.go.th/getKnowledge.jsp?id=1519>.
- Kenaphoom, S. (2019). Principle and Approach of Academic Synthesis. *Journal of Local Governance and Innovation*, 3(2), 89–106.
- Longenecker, G., Moore, W., Petty, W., & Palich, E. (2006). *Small Business Management: An Entrepreneurial Emphasis*. NP: South West.
- Thomas, L., Wheelen, J. & Hunger, D. (2015). *Strategic Management and Business Policy*. Pearson Education Limited.
- Throsby, D. (2001). *Economy and Culture*. Cambridge: The Press Syndicate of the University of Cambridge.